

Razumkov
centre

ЕКОНОМІЧНІ ВІЙНИ ТА КРИЗИ: НЕМИНУЧІСТЬ?

Травень 2025

ЕКОНОМІЧНІ ВІЙНИ ТА КРИЗИ: НЕМИНУЧІСТЬ?

Юрій ЯКИМЕНКО,
Президент Центру Разумкова

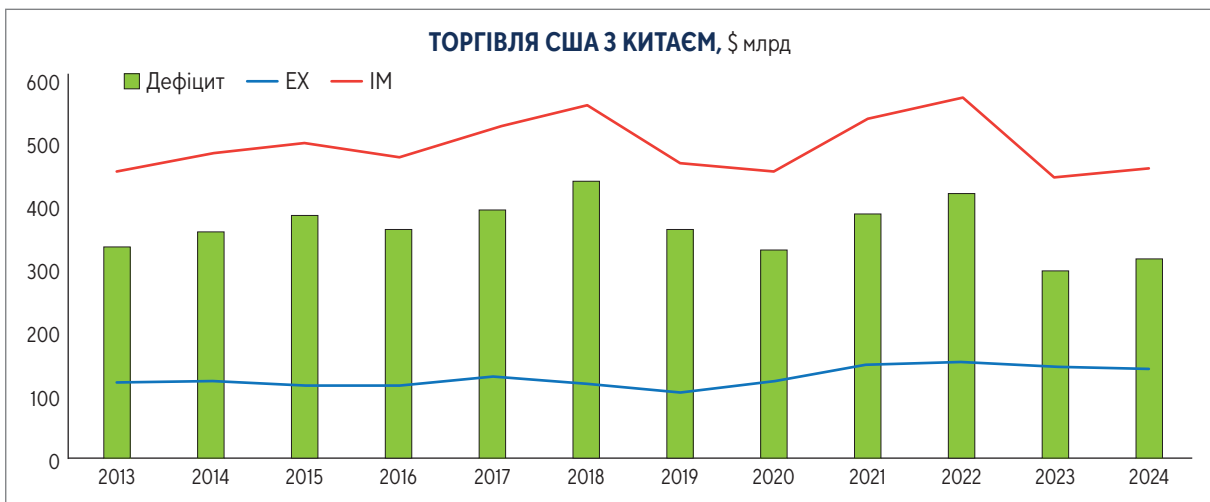
Василь ЮРЧИШИН,
директор економічних програм Центру Разумкова

Світова економіка увійшла у період глибокої неконтрольованої турбулентності¹. Нинішня трансформація міжнародних відносин від неоліберальної вільної торгівлі до жорсткого меркантилізму, від відкритого багатостороннього міжнародного порядку, заснованого на правилах, до світу, де хто сильніший, той і правий, виявилася шоковою як для розвинутих, так і висхідних країн, продемонструвавши їх слабку спроможність до консолідації сил для захисту економічної свободи². Складність ситуації посилюється тим, що в основі нинішнього «ідеального шторму» лежать суперечності двох найбільших держав – США та Китаю. І поки конфронтаційні хвилі між США та Китаєм формують дедалі ширше коло взаємних протистоянь, що ускладнює пошук раціональних виважених рішень, спрямованих на зміцнення світової економіки.

1. ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНИХ ДИСБАЛАНСІВ

Не секрет (і не новина), що серед головних чинників посилення конфронтації в економічній сфері виокремлюється надмірний

торговельний дефіцит США у торгівлі з Китаєм (який (дефіцит) прискорився після вступу Китаю до СОТ) (середньорічний за останнє десятиріччя близько \$350 млрд) (діаграма «Торгівля США з Китаєм»³).

¹ Центр Разумкова неодноразово звертався до аналізу світових економічних процесів. Відповідні публікації можна знайти на сайті Центру, <https://razumkov.org.ua/vydannia/>.

² How Europe Must Respond to Trump's Economic War. For a European economic deterrence strategy. – Groupe d'études géopolitiques, <https://geopolitique.eu/en/2025/03/28/how-europe-must-respond-to-trumps-economic-war-for-a-european-economic-deterrence-strategy/>.

³ Тут і далі, якщо не вказано інше, для міжнародних порівнянь використані дані, наведені у *World Bank Indicators*. – World Bank Group, <https://data.worldbank.org/indicator/>. Також для позначення економік використовуються визнані трилітерні міжнародні скорочення: USA – США, CHN – Китай, EUU – ЄС та ін.

Зазначимо, що в останнє десятиріччя експорт США до Китаю носить досить сталий характер – на рівні \$100-150 млрд, хоча заходи по його стимулюванню застосовувались всіма адміністраціями. Поряд із цим, обсяги імпорту США з Китаю, хоча й демонструють зростаючий тренд, мають помітно політично залежний характер. Так, максимальний обсяг імпорту у 2018 р. та у наступні роки зазнав суттєвого зниження, під час першого етапу підвищення митних бар'єрів (за першої каденції Трампа). Подібне зниження відбулося вже за часів адміністрації Байдена у 2023 р. – імпорт із Китаю впав більше, ніж на \$100 млрд, порівняно з

попереднім роком. Відповідним чином суттєво знизився і дефіцит США у торгівлі з Китаєм, однак все ж залишається таким, що потребує значного коригування та провокує політичну напруженість між двома країнами.

Втім, слід нагадати, що значні торговельні дефіцити США не є «досягненням» останніх років. Фактично, торговельні дисбаланси формувалися за допомогою та під впливом самих США, точніше політики переважно американських транснаціональних корпорацій (ТНК), які активно підтримувалися урядами Заходу (врізка «Хто «винен» у стрімкому зростанні Китаю?»).

ХТО «ВИНЕН» У СТІМКОМУ ЗРОСТАННІ КИТАЮ?

Про історію зростання Китаю вже написано чимало. Тут ми не будемо її (історію зростання) переписувати, лише звернемо увагу на економічне самовідтворюване підґрунтя формування суперечностей. Питанням часу було те, коли Китай «збагатиться» власною економічною спроможністю.

Хоча наприкінці 1990-х - початку 2000-х рр. Китай був найбільшим в Азійському регіоні експортером, а також найбільшим отримувачем прямих іноземних інвестицій, однак особливстю було те, що провідними інвесторами китайської економіки виступали найбільші транснаціональні компанії (насамперед США), і дві третини експорту здійснювалося китайськими підприємствами з іноземними інвестиціями. Тобто, китайська економіка, одним із факторів якої була дуже дешева («офшорна») праця, забезпечувала високі доходи (американських) ТНК. Останні ж водночас залишалися безпосередньо зацікавленими у стабільності й купівельній спроможності «своїх» національних розвинутих ринків.

Утворений доларовий торговельний надлишок Китаю (відображений у платіжному балансі як результат експорту до США) повинен був бути або інвестований у долароміновні активи, або ж через центральний банк конвертований у національну валюту. При цьому, надлишок пропозиції доларів неминуче призводить до подорожчання (ревалюації) національної валюти, наслідком чого може стати втрата конкурентоспроможності, а з нею й ослаблення економіки. За таких альтернатив, «меншим злом» стає саме «повернення» частини отриманих від експорту доларів в економіку США, але вже у вигляді капіталів. Як завершення циклу, такі інвестиційні долари через банківську систему США форму-

ють розширену пропозицію грошей, забезпечуючи полегшення доступу до імпорту й дешевих ресурсів у країні, що додатково стимулює розширення того ж імпорту та споживання.

Таким чином, американський дефіцит успішно фінансується дешевими «зовнішніми» ресурсами, які, своєю чергою, дозволяють утримувати й низьку вартість капіталів на ринках США, найбільші вигоди від чого, знову ж таки, отримують ТНК. Зважаючи на загалом позитивну динаміку економічного розвитку, вказане інвестування дозволяло досягати ще однієї мети – збереження валютних курсів, що є критичним для експортерів.

Вказаний перерозподіл товарних і капітальних потоків, по суті, утворював нову світову структуру («віртуальне» економічне утворення), яке отримало назву «Кимерика» (Китай + Америка) – з фінансовим центром у США та виробничим – у Китаї, яка (структура) підтримувала глобальне стійке економічне зростання Китаю та забезпечувала високі прибутки для ТНК. Водночас така структура відтворювала глобальні дисбаланси між рівнями збереження та споживання, спрямованістю торговельних та інвестиційних потоків, які, як це не дивно звучить, протягом певного періоду розглядалися як джерело збалансованості та стійкості світового зростання.

А вступ Китаю до СОТ у 2001 р., який відкрив країну не лише для ТНК, а для світової економіки, сприяв китайській торговельній експансії, яка вже базувалась на конкурентних виробничих потужностях і робочій силі, яка набула достатньої кваліфікації. Чим прискорилося утвердження Китаю як глобального центру виробництва товарів.

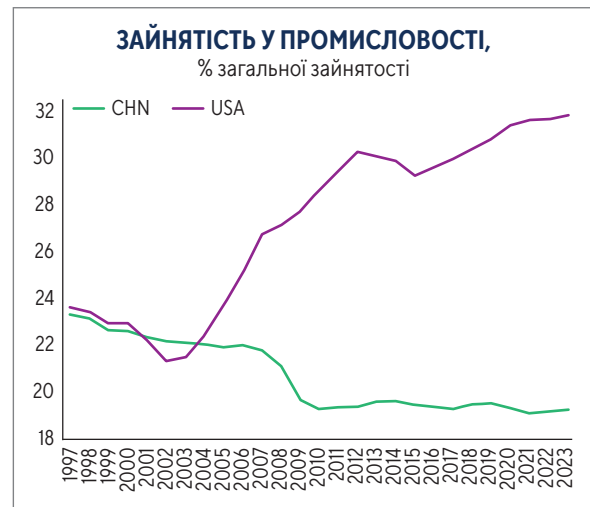
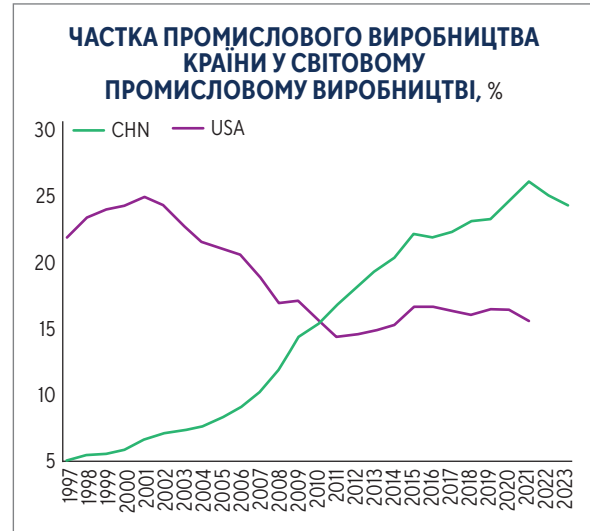
Звичайно, збільшення доданої вартості у виробництві конкурентних товарів і послуг, могло б сприяти послабленню торговельних дефіцитів. Однак, сьогодні важко уявити «дзеркальну» реалістичну модель, яка б підтримувала наміри адміністрації США стосовно повернення виробництва до країни. І на цій основі – вироблення більших обсягів промислової продукції, частина якої могла б замінити імпорتنі надходження.

Щобільше, якщо шанс (хоча й сумнівний) повернути виробничі потужності до США ще є, то ситуація з робочою силою (у промисловості) набагато складніша. Хоча збереження виробництва в країні бажане (щоб зберегти її промислову базу, особливо у високотехнологічних секторах і галузях), однак не зрозуміло, завдяки яким стимулам США можуть повернутись до широких промислових програм, відмова від яких на користь офшорного виробництва допомагала американським компаніям максимізувати свої прибутки, стримуючи при цьому внутрішні ціни на споживчі товари на низькому рівні, а переважна більшість американських робітників вже давно перейшла до сфери послуг.

Відтак, сьогодні ситуація складається наступним чином (діаграми «Частка промислового виробництва країни...», «Зайнятість у промисловості»):

- ✓ частка промислового виробництва Китаю у світовому виробництві майже вдвічі перевищує відповідну частку США, причому в останнє десятиріччя китайська частка продовжувала зростати;
- ✓ зайнятість у промисловості у національній системі зайнятості Китаю також ледь не вдвічі перевищує відповідний американський показник, де чисельність працівників сфери послуг майже на порядок перевищує чисельність у промисловості (у 2024 р. у США налічувалося близько 13 млн робочих місць у промисловості, порівняно зі 114 млн робочих місць у приватному секторі послуг). Причому, як і у випадку з виробничими показниками, зайнятість у промисловості в Китаї продовжує зростати. А зважаючи на загальну чисельність робочої сили у США та Китаї, кількість робочих місць у Китаї у кілька разів перевищує відповідну кількість у США;

- ✓ ані нарощування промисловості США (щоб це відобразилось у світовій структурі виробництва), ані збільшення зайнятості у сфері промисловості у США не відбулося у період першої каденції Президента Трампа, хоча й тоді серед пріоритетів визначалось відновлення промислового потенціалу;

- ✓ помітне розширення зайнятості у промисловості США вельми сумнівне, оскільки жорстка міграційна політика призводить до витіснення потенційних працівників, які могли б бути залучені до промисловості США. Водночас потенціал до збільшення працівників промисловості у Китаї ще значний, у т. ч. внаслідок внутрішньої міграції жителів сільських районів до міських промислових центрів (діаграма «Зайнятість у промисловості та агросекторі Китаю»);

✓ зважаючи на розподіл виробництва та зайнятості, вочевидь продуктивність праці промисловості США значно перевищує продуктивність Китаю. Однак, зважаючи на високу динаміку технологізації Китаю (про що далі), а також вказаний значний потенціал збільшення чисельності зайнятих у промисловості, можна очікувати, що частка Китаю у світовому промисловому виробництві продовжуватиме зростати.

Тому, навіть якщо вдасться частково перемістити виробничі потужності та робочу силу з висхідних країн (насамперед Китаю) до США легальними шляхами (згадаймо про імміграційні бар'єри, запроваджені тією ж адміністрацією США), це суттєво не змінить світову структуру та розподіл виробництва й зайнятості на користь США. Особливо в умовах, коли адміністрація США входить у дедалі більшу конфронтацію зі своїми союзниками, що ставить під загрозу альянси дружніх до США країн.

2. ШТОРМОВІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ

Епоха глобального лідерства США, навколо якого у попередні десятиріччя відбувалося стратегічне об'єднання вільних ринків і демократичних країн, з самого початку 2025 р. стрімко трансформувалась у «пастку» нестабільності та невизначеності, у якій

прискорено втрачається міжнародна система, яку самі ж створювали упродовж повонних десятиліть.

Втрата ліберальних орієнтирів.

13 лютого 2025 р. адміністрація Трампа представила План справедливого та взаємного тарифу (Fair and Reciprocal Tariff Plan – FRTP), який фактично означав завершення функціонування чинної глобальної торгової системи⁴. Назва не повинна вводити в оману – у контексті стимулювання світової економіки вона, вірогідно, матиме відчутні деструктивні та депресивні наслідки.

Ознакою «Америка понад усе» стає нехтування новою адміністрацією США ліберальним порядком, який був основою високодинамічного глобального розвитку, а запровадження жорстких тарифних обмежень, насамперед на економіки найближчих політичних партнерів, необґрунтовані територіальні претензії – негативні складові світових трансформаційних процесів, які, за своєю природою, є передвісниками глобальної кризи⁵.

Поки немає гарантій того, хто саме стане її (кризи) переможцем. Водночас не виключено, що це може бути саме Китай, на стримування якого націлені заходи нинішньої адміністрації США. Більше того, нападаючи на своїх стратегічних партнерів (насамперед Європи), вірогідно США навіть стимулюють перехоплення лідерських позицій Китаєм, особливо у відсутності політичної єдності Заходу. Чи піде це на користь новому економічному порядку, поки не відомо, хоча все ж вельми сумнівно.

Хоча головний удар заходів (які мають переважно фіскальну й тарифну природу) США нібито спрямований на зменшення торговельних дисбалансів, що виникли у результаті економічної експансії Китаю, однак їх спрямованість не обмежується широко «розрекламованими» тарифами, а радше має характер глобального примусу, щоб країни світу, насамперед партнерські, змінили свою економічну політику на користь

⁴ Berg A. Trump's tariffs – how should the EU react? – Centre for European reform, <https://www.cer.eu/insights/trumps-tariffs-how-should-eu-react>.

⁵ Рішення адміністрації Трампа ввести жорсткі тарифи, збільшує ймовірність заходів у відповідь, що означає розгортання глобальних торгових воєн. Зрозуміло, відповідь ЄС, Китаю, Канади та ін. відносно великих економік матиме значний вплив на стабільність світового економічного порядку. – Ülgen S. Navigating the Looming Trade War: Options for the EU, <https://carnegieendowment.org/europe/strategic-europe/2025/03/navigating-the-looming-trade-war-options-for-the-eu/>.

американських інтересів, що, крім іншого, стане компенсацією за безпекову американську «парасольку». Відтак, і наслідки виходитимуть далеко за межі тарифних «змагань», і світ радше отримає «рецесію Трампа»⁶.

Одразу слід зазначити, що руйнування ліберального міжнародного порядку з лідерством США не означає повернення чи формування оновленого багатопольярного світу, а радше закріплює двополярність (США – Китай), яка навряд чи зможе принести мир і добробут. Більше того, **нераціональність глобальної конфронтації США зі світом посилює умови для подальшого піднесення Китаю**, підвищить його легітимність як відповідальної держави, завдасть шкоди альянсам США, дестимулює створення демократичних інститутів, які могли б злягоджено протистояти імперським амбіціям автократичних країн⁷.

Красномовним є розгортання подій на Мюнхенській конференції з безпеки у березні 2025 р., коли американське «повчання» європейців про те, який світ їм будувати, викликало бурхливий осуд. Китай не оминув можливості скористатись публічним конфліктом і представити себе як більш готового до співпраці та стабільного партнера для Брюсселя. Оскільки ЄС прийняв стратегію «зниження ризиків», що відображає бажання обмежити залежність від Китаю без розриву з ним торговельних зв'язків, послаблення трансатлантичних відносин безперечно йде на користь Китаю.

«Миттєві» результати. Як і очікувалось багатьма експертами, хоча митні заходи США зорієнтовані на довгостроковий зовнішній захист, однак перші результати відчують саме американці. Невизначеність і суперечливість впроваджуваних заходів швидко відобразилось на поведінці та очікуваннях бізнесу й домогосподарств.

Звичайно, гостріше відреагували домогосподарства. Звернемо увагу на (діаграма «*Настрої та очікування споживачів*»):

- ✓ стрімке «синхронне» падіння як індексу споживчих настроїв, так й індексу

очікувань споживачів, яке відбувається вже упродовж кількох місяців з початку 2025 р. Стрімкість зниження вказує на ймовірність розгортання ефекту доміно, що матиме додатковий негативний вплив на виробничу активність, у т. ч. через скорочення зайнятості,

- ✓ більше того, значення індексу споживчих очікувань у квітні склало 47,2, що є суттєво менше середнього показника за останні півсторіччя (78,7) і найнижчим показником із травня 1980 р. Тобто очікування споживачів вже сигналізують про посилення негараздів у домогосподарствах.

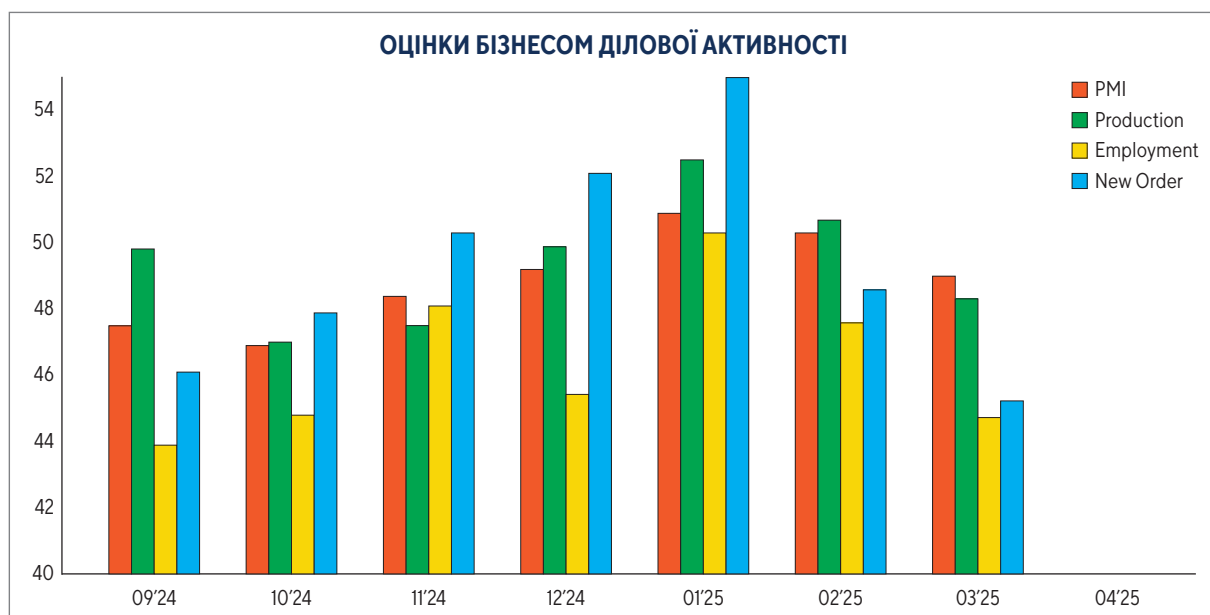
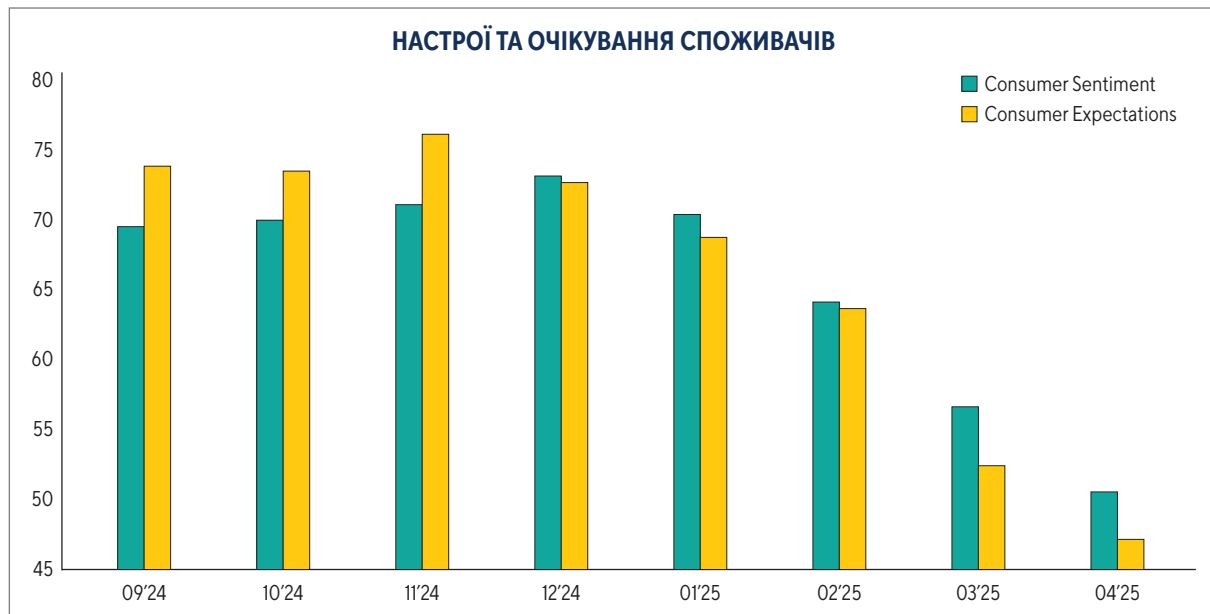
Погіршення оцінок бізнесом поточної та очікуваної ділової активності, хоча не є таким стрімким як оцінки домогосподарств (бізнес намагається мати «подушку безпеки», що дозволяє у короткостроковому періоді протидіяти зовнішнім шокам), однак все ж сигналізує про ризики подальшого скорочення виробництва, скорочення персоналу в умовах, коли розпочалась розкручуватись інфляційна спіраль і зменшуватися глобальний попит (діаграма «*Оцінки бізнесом ділової активності*»).

В таких умовах невдоволення американців може слугувати тригером подальших негативних виявів і посиленням депресивних чинників, тобто зовсім не того, чого адміністрація Трампа сподівалась досягти якнайшвидше. Тим більше зважаючи на економічні потоки останніх десятиріч, сумнівність бажаних (для США) результатів видається зростаючою.

Слід зробити загальне зауваження. Хоча після запровадження нової економічної політики США минуло зовсім мало часу, однак є підстави стверджувати, що запроваджені тарифні заходи, *по-перше*, не сформували стимулів до взаєморозуміння між США та партнерами. Радше вони стимулювали більшу згуртованість і взаєморозуміння країн, які постраждали від зловживання тарифними можливостями. *По-друге* – обмеження США на експорт до Китаю, як вказувалось, заохотили китайські компанії до експансії

⁶ Maeshima K. The Growing Importance of U.S. – Japan Cooperation on Non-Military Issues Under the Second Trump Administration. – JFIR, <https://www.jfir.or.jp/en/commentary/4660/>.

⁷ Tellis A. India Sees Opportunity in Trump's Global Turbulence. That Could Backfire. – Carnegie Endowment for International Peace, https://carnegieendowment.org/emissary/2025/04/india-us-trump-modi-tariffs-100-days?lang=en&utm_source=ctw&utm_medium=email&utm_campaign=btnlink&mkt_tok=ODEzLVhZVS00MjIAAAGZwMxXdMzK6bXdcNz44jY_SMCuJPCHPabJHFC5RtkI1BP3fP6lrCP2Qo-Bt3JrxppTRiOr3y-INrXRldmlmiP8u03dOVa2YX9mncNIDdTjQ.

за кордон, надаючи китайським компаніям чудову можливість змінити структуру світового виробництва. За раціональної зовнішньоекономічної політики (відмови від практики недобросовісної конкуренції) Китай, напевне, покращить власні економічні спроможності, а з тим, і політичну впливовість.

Так, введення Трампом тарифів на інші країни, якщо ця політика пошириться, фактично зміцнить зв'язки між Китаєм і країнами Південно-Східної Азії, і навіть між Китаєм та Індією. На регіональному рівні це може

навіть призвести до більшої регіональної інтеграції. Іншими словами, в той час, як США відступають від глобалізації, інші країни залишаються відкритими до глобалізації, а отже, продовжують отримувати від неї вигоду⁸.

Це водночас дозволить зосередити зусилля на ще одній глобальній проблемі, яка поки лише проглядається, однак вірогідно не забариться. Пов'язана вона з тим, що відносна міць США (економічна, політична, дипломатична) повільно слабшає, що, в умовах

⁸ Yao Yang says Chinese companies will invest massively abroad. – The East is Read, <https://www.eastisread.com/p/yao-yang-says-chinese-companies-will>.

затримки формування глобальних інститутів, означає привнесення зростаючої невизначеності у майбутнє глобального порядку⁹.

Видається, що фактори конфліктності могли б послабити свій вплив, якби США замість наполягання на збільшенні партнерами витрат на безпеку (хоча це також потрібно), більше уваги приділяло економічним можливостям співпраці. Насамперед у частині побудови спільної «регуляторної стіни» проти надлишкових потужностей Китаю, з одночасним створенням нових механізмів для координації промислової політики та об'єднання союзницької частки ринку. А у сфері технологій — встановлення загальних інвестиційних правил, експортного контролю та захисту досліджень, щоб запобігти передачі технологій до Китаю при здійсненні спільних інвестицій¹⁰.

Відсутність належних консолідуючих зусиль і результатів США — неодмінно посилять відповідні наміри Китаю. Що й вже відбувається у найбільш економічно динамічному регіоні світу.

3. КИТАЙ-ЯПОНІЯ-КОРЕЯ — НОВЕ ПАРТНЕРСТВО?

Попри традиційно високу турбулентність в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, не можна не помітити певні особливі зсуви, які поступово витісняють історичні протистояння, та які отримали суттєве прискорення, саме внаслідок останніх намірів, рішень і дій нинішньої адміністрації США.

Дещо парадоксально, однак сьогодні, довготриваюча напруженість в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (історично обтяженого історією та територіальними суперечками), під впливом розгортання конфлікту США-Китай, виявляє ознаки трансформації у напрямі раціональності та взаєморозуміння (хоча суперечності, які формувались віками, швидко не зникають). Натомість три економічно могутні країни у Східній Азії — Японія, Китай, Південна Корея (Корея) — не лише пов'язані географічним (сусідським) розташуванням, а й виводять на новий

(вищий) рівень взаємні геополітичні та гео-економічні відносини, як фактор протидії нинішньому розширенню економічних негараздів.

Протистояння США з Китаєм і наміри США обмежити Китай у виробничій і технологічній сферах, поставили Японію та Корею перед дилемою — залишатись відданими стратегічному партнерству з США чи намагатись відновити економічну інтеграцію з Китаєм, їхнім найбільшим торговим партнером.

Сьогодні помітним є відновлення та активізація тристороннього діалогу, а зустріч міністрів закордонних справ трьох країн у Токіо 22 березня 2025 р. (вперше за чотири роки) стала красномовною демонстрацією того, що зустрічні процеси є глибокими та мають значні наслідки для регіональної та глобальної стабільності.

Втім, відновлення співпраці не означає відокремлення від США. Японія та Корея, як і раніше, тісно пов'язані з Вашингтоном щодо гарантій безпеки. Тим часом, якщо стратегії США у регіоні віддають пріоритет протидії Китаю, то вказана трійка узгоджено декларує наміри побудувати систему належної економічної та політичної стабільності¹¹.

Інституційне та економічне зближення.

Як пріоритетними кроками, які мають закріпити рівноспрямованість Японії-Китаю-Кореї на побудову цивілізованих економічних відносин між сусідніми країнами, виступають інституційні угоди. І очікується, що переговори стосовно угоди про вільну торгівлю між Китаєм, Японією та Південною Кореєю відновляться найближчим часом, а важливим базисом такого відновлення стане Регіональне всеосяжне економічне партнерство (RCEP), яке у попередні роки сприяло збільшенню внутрішньорегіонального експорту.

Іншими рамковими документами виступатимуть Угода про партнерство в галузі цифрової економіки (DEPA), ініційована Новою Зеландією, Сінгапуром і Чилі, а також Всеосяжна та прогресивна угода про Транстихоокеанське партнерство (СРТПП), де

⁹ Shidore S. Southeast Asia in BRICS Is Good for the Global Order. — FP, <https://foreignpolicy.com/2024/07/04/brics-southeast-asia-thailand-malaysia-russia-china/>.

¹⁰ Campbel K., Doshi R. Underestimating China. — Foreign Affairs, <https://www.foreignaffairs.com/china/underestimating-china>

¹¹ Why the China-Japan-South Korea dialogue matters to the world. — Global Times, <https://www.globaltimes.cn/page/202504/1331436.shtml>.

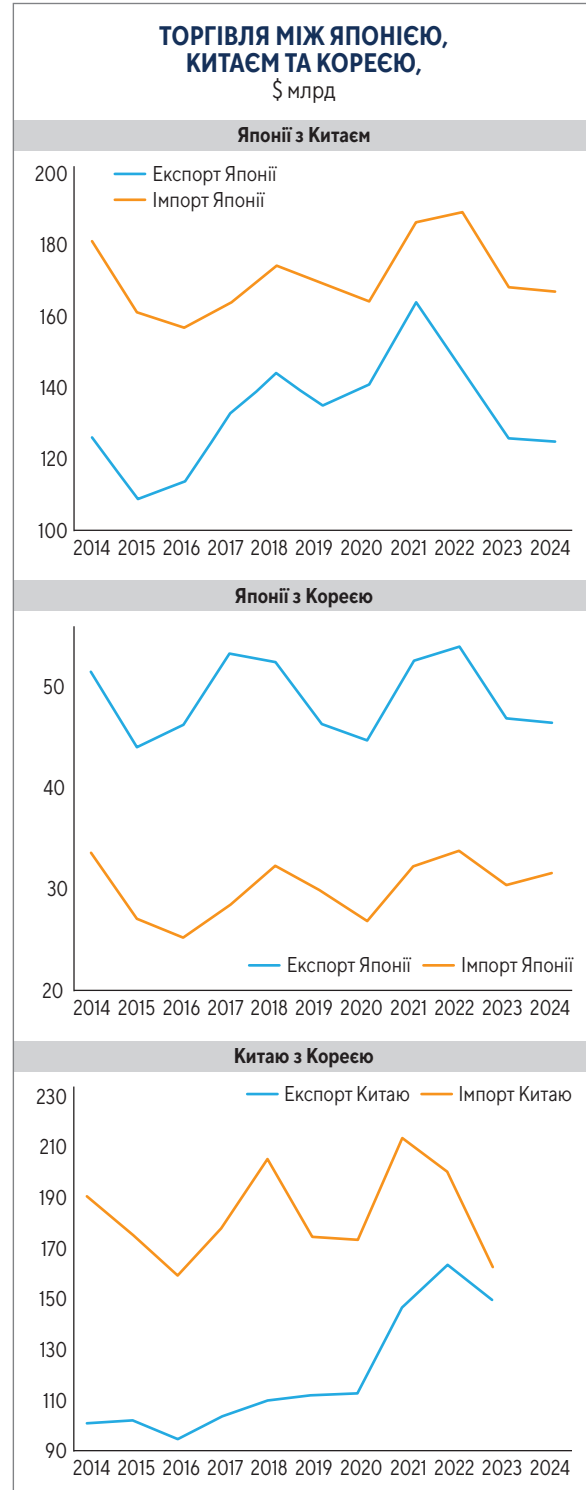
Японія (як лідер вказаного партнерства) напевне сприятиме вступу Китаю¹². Акцентація вказаної угоди DEPA на цифровій торгівлі доповнює RCEP та CPTPP, зміцнюючи регіональну стійкість та закріплюючи роль Азії як глобального цифрового лідера, а також світового лідера у координації спільних розробок у новітніх технологіях, включаючи платформи штучного інтелекту.

Щобільше, якщо вдасться дійсно налагодити економічну співпрацю на високому рівні, то Японія, Китай і Корея разом з АСЕАН можуть стати засновниками «Азійського Союзу», який зможе об'єднати майже половину населення й економіки світу, та який вже диктуватиме глобальні економічні правила гри (або принаймні не особливо турбуватись про трансатлантичні наміри).

Вже сьогодні є підстави стверджувати, що економічна співпраця досягла належного рівня стійкості, що узгоджується зі спільним розумінням країнами того, що взаємозалежність є наріжним каменем регіональної стабільності.

Зазначимо, Японія є другим за величиною торговим партнером Китаю, тоді як Китай є головним торговим партнером і джерелом імпорту Японії, хоча і другим за величиною експортним ринком після США. Експорт Південної Кореї до Китаю особливо інтенсифікувався після зняття коронавірусних обмежень. Дедалі інтенсивнішим є інвестиційні потоки, які підтримують виробничі сектори, насамперед технологічні. Більше того, такій інтенсифікації сприяло те, що, оскільки США обмежують прямий експорт Китаю до Америки, то дедалі більше китайських компаній купують заводи за кордоном (у т. ч. у розвинених Австралії та Сингапурі).

Якщо невизначеність стосовно розгортання економічних подій у короткостроковій перспективі стрімко зростає (непевність жорсткості політики США, поступки у двосторонніх узгодженнях, пошук нових менш агресивних партнерів, формування фрагментизованих утворень), то погляд за середньостроковий горизонт вказує на покращення перспектив для азійських країн загалом і Китаю зокрема, порівняно з американськими

можливостями продовження глобального лідерства.

Ні, США якийсь час все ще залишатимуться найбільшою економікою світу. Однак,

¹² In a broken world, China-Japan-Korea cooperation is Asia's backbone. – SCMP, <https://www.scmp.com/opinion/>.

у частині конкурентоспроможності вже зараз проглядаються слабкості. Насамперед звернемо увагу, що частка експорту високотехнологічної продукції у світових масштабах США суттєво поступається європейській і китайській часткам (діаграма «Частка експорту високотехнологічної продукції»).

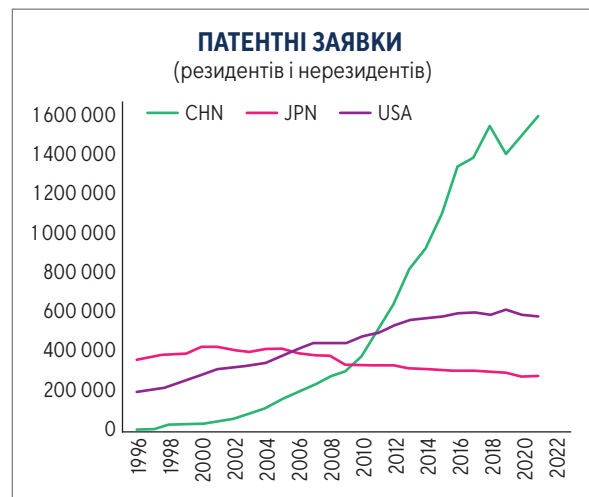
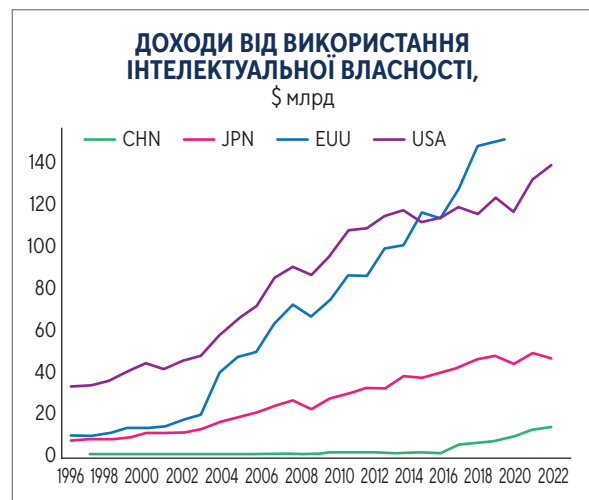
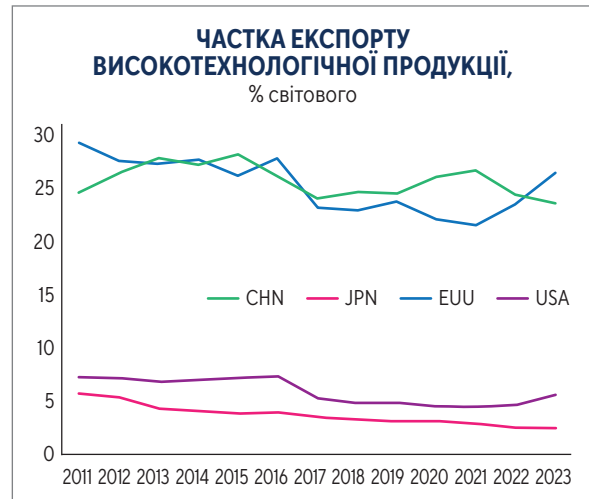
Якщо сьогодні США домінують в обсягах надходжень з інших країн у використанні продуктів інтелектуальної власності (у т. ч. наукового та технологічного характеру) (діаграма «Доходи від використання інтелектуальної власності»), то невдовзі ситуація може змінитись. І вагомим чинником тут стає патентна активність (діаграма «Патентні заявки»).

Поряд із цим, дедалі активнішими стають інституційні та нормативні перегони, спрямовані на легітимізації захисних заходів для інтелектуальних і технологічних досліджень і розробок. Вірогідно масований початок захисту технологічних ніш був активізований ухваленим Законом про зниження інфляції (IRA), Законом CHIPS та Законом про дослідження та розробки, конкуренцію та інновації – усі вони були зосереджені на галузях, які вважаються особливо критичними або стратегічними, переважно на напівпровідниках та зелених технологіях¹³. Що, однак, є предметом окремого дослідження.

4. ПРОМІЖНІ ВИСНОВКИ

Хоча однією з найважливіших цілей нової економічної політики США визначалась протидія китайській торговельній, інвестиційній, технологічній експансії, однак вимальовуються зовсім інші напрями трансформацій світової економіки:

- ✓ обмеження китайського експорту до США, а також жорстка політика стосовно (прямих) інвестицій (для недопущення доступу до технологій подвійного призначення), **спонукатиме китайські компанії** купувати виробничі активи в інших країнах світу (насамперед,

¹³ Слід зауважити, що певною європейською законодавчою відповіддю у сфері диджиталізації є Закон про цифрові ринки (DMA) та Закон про цифрові послуги (DSA), які мають спонукати європейські уряди нас до більш «агресивного» використання європейських технологічних сфер. Зрозуміло, відстаючи від американців і китайців у практичних технологічних досягненнях, європейці зможуть залишитись третім глобальним актором, якщо виявлять спроможність в інституційній та консолідуючій сферах. – How Europe Must Respond to Trump’s Economic War. For a European economic deterrence strategy, <https://geopolitique.eu/en/2025/03/28/how-europe-must-respond-to-trumps-economic-war-for-a-european-economic-deterrence-strategy/>.

в Азійсько-Тихоокеанському регіоні та Південній Америці), або ж входить у власність шляхом злиттів-поглинань закордонних компаній;

- ✓ прагнення США «знижити ризики» глобальних ланцюжків поставок і зменшити залежність від Китаю, а з тим, і відповідні вимоги до союзників у Індо-Тихоокеанському регіоні (насамперед, Японії та Південній Кореї, чиїм найбільшим торговельним партнером є Китай), **спонукало вказані найбільші країни до активізації тристороннього діалогу**, що поступово ставатиме визначальним чинником інтеграційних процесів (попри історично сформовані суперечності);
- ✓ відновлення співпраці у трикутнику Китай-Японія-Південна Корея ще не означає відокремлення двох останніх країн від США. Радше йдеться про **альтернативні напрями безпечного** економічного зростання та розвитку. Поки гасла адміністрації США переважно спрямовані на обмеження та протидію Китаю, і у значно меншій степені можуть сприяти економічній безпеці та розвитку в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, що спричиняє потребу використовувати альтернативні можливості для (принаймні) економічної взаємодії у найбільших країн.

Підсумовуючи зазначимо, що оголошені наміри нової адміністрації США напевне переслідують низку взаємодоповнюваних довгострокових (стратегічних) цілей у трансформації світового порядку, зокрема у частині:

- ✓ зменшення залежності США від імпорту, що мало б сприяти прискоренню створенню доданої вартості всередині країни, зменшенню інфляції та торговельних дисбалансів,
- ✓ обмеження чи принаймні посилення контролю над економічною та технологічною спроможністю (і політичною впливовістю) Китаю.

Водночас можемо констатувати, що, хоча ще зарано підбивати підсумки, результати втілення такої політики США вимальовують явно небажані для її ініціаторів перспективи:

- ✓ втрата виробничих і логістичних ланцюгів, посилення інфляційних ризиків і розбалансування ринків зайнятості у США;
- ✓ зміцнення Китаєм впливовості у висхідному світі, а також економічного партнерства з провідними розвинутими країнами й альянсами (ЄС, Японія, Корея).

... Хто сіє вітер, поже бурю?